

การพัฒนากลไกและกระบวนการที่สามารถรับมือผลกระทบด้านสุขภาพ จากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะอาหารและสินค้าเกษตรที่เป็นอาหาร

๑. นิยามที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑^๑ ให้นิยามดังนี้

๑.๑ สินค้าเกษตร หมายความว่า ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์อันเกิดจากการกลั่นกรอง การประมง การปศุสัตว์ หรือการป่าไม้ และผลพลอยได้ของผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒^๒ ให้นิยามดังนี้

๑.๒ อาหาร หมายความว่า ของกินหรือเครื่องค้ำจุนชีวิต ได้แก่

(๑) วัตถุทุกชนิดที่คนกิน ดื่ม อม หรือนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ หรือในรูปลักษณะใด ๆ แต่ไม่รวมถึงยาวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทหรือยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นแล้วแต่กรณี

(๒) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้หรือใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตอาหารรวมถึงวัตถุเจือปนอาหารสี และเครื่องปรุงแต่งกลิ่นรส

๑.๓ สินค้าเกษตรที่เป็นอาหาร ยังไม่พบนิยามตามกฎหมาย แต่จากคำจำกัดความในข้อ ๑.๑ และ ๑.๒ จะเห็นได้ว่า สินค้าเกษตรครอบคลุมตั้งแต่พืชพลังงาน พืชประดับ (เช่น กล้วยไม้) พืชพันธุ์ และพืชที่เป็นอาหาร นอกจากนี้ยังมีสัตว์ที่เป็นพ่อแม่พันธุ์ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทางอุตสาหกรรม (เช่น หนังสัตว์) และสัตว์ที่เป็นอาหาร ดังนั้น สินค้าเกษตรที่เป็นอาหารในที่นี้จึงหมายถึง กลุ่มสินค้าเกษตรที่ได้จากการทำการเกษตรก่อนแปรรูปเพื่อการบริโภค โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นอาหารเท่านั้น

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑^๓ ให้นิยามของคำและวลีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

๑.๔ ความปลอดภัยด้านอาหาร หมายความว่า การจัดการให้อาหารและสินค้าเกษตรที่นำมาเป็นอาหาร บริโภคสำหรับมนุษย์มีความปลอดภัย โดยไม่มีลักษณะเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยอาหาร และตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งอาหารที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) อาหารที่มีจุลินทรีย์ก่อโรคหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพเจือปนอยู่

(๒) อาหารที่มีสารหรือวัตถุเคมีเจือปนอยู่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในปริมาณที่อาจเป็นเหตุให้เกิดอันตราย หรือสามารถสะสมในร่างกายที่ก่อให้เกิดโรคหรือผลกระทบต่อสุขภาพ

(๓) อาหารที่ได้ผลิต ปรุง ประกอบ บรรจุ ขนส่ง หรือมีการเก็บรักษาไว้โดยไม่ถูกสุขลักษณะ

(๔) อาหารที่ผลิตจากสัตว์หรือผลผลิตจากสัตว์ที่เป็นโรคอันอาจติดต่อถึงคนได้

(๕) อาหารที่ผลิต ปรุง ประกอบจากสัตว์และพืช หรือผลผลิตจากสัตว์และพืชที่มีสารเคมีอันตราย เกล็ดเคมีภัณฑ์ หรือยาปฏิชีวนะตกค้างในปริมาณที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(๖) อาหารที่มีภาชนะบรรจุประกอบด้วยวัตถุที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

๑.๕ ห่วงโซ่อาหาร หมายความว่า วงจรการผลิตอาหารตั้งแต่วัตถุดิบ ปัจจัยการผลิต การเพาะปลูก การเพาะเลี้ยง การตัดแต่ง การแปรรูป การขนส่ง การปรุง การประกอบ การบรรจุ การเก็บรักษา การจัดจำหน่าย การกระจาย จนถึงผู้บริโภค รวมทั้งการนำเข้า การนำผ่าน และการส่งออก

๑.๖ คุณภาพอาหาร หมายความว่า อาหารที่มีคุณลักษณะทางกายภาพและส่วนประกอบที่พึงจะมี รวมถึงมีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม

๑.๗ อาหารศึกษา หมายความว่า กระบวนการส่งเสริม พัฒนา และวิจัยเพื่อให้ความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมที่ถูกต้องในห่วงโซ่อาหารและในการบริโภคด้านอาหาร

๑.๘ การวิเคราะห์ความเสี่ยง (risk analysis) คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ให้นิยามไว้ว่า^๔ กระบวนการที่ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ การประเมินความเสี่ยง (risk assessment) การจัดการความเสี่ยง (risk management) และการสื่อสารความเสี่ยง (risk communication)

๒. ประชาคมอาเซียน : หลักการและองค์ประกอบ

อาเซียน (ASEAN) หรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (the Association of Southeast Asian Nations) ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ (๑๙๖๗) ด้วยปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) ซึ่งขณะนี้อาเซียนมีอายุประมาณ ๔๕ ปีแล้ว โดยเริ่มต้นจากสมาชิก ๕ ประเทศ กระทั่งปัจจุบันมี ๑๐ ประเทศ* จากข้อมูลล่าสุดปี ๒๕๕๓ ขนาดประชากรของอาเซียนประมาณ ๖๐๐ ล้านคน หรือร้อยละ ๙ ของประชากรโลก มีขนาดเศรษฐกิจโดย GDP รวมประมาณ ๓,๒๐๐ พันล้านดอลลาร์สากล (คิดเป็นร้อยละ ๔.๑ ของ GDP โลก)

ปี ๒๕๔๐ การประชุมสุดยอดอาเซียนกำหนดวิสัยทัศน์ (ASEAN Vision ๒๐๒๐) ซึ่งมีเป้าหมายให้ดำเนินการเพื่อการเป็นประชาคมอาเซียนให้แล้วเสร็จในปี ๒๕๖๓ และด้วยปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (the Declaration on ASEAN Concord II or Bali Concord II) ในปี ๒๕๔๖ (๒๐๐๓) ให้ประชาคมอาเซียนนี้ประกอบด้วย ๓ เสาหลัก (three pillars) คือ ประชาคมความมั่นคง (ASEAN Security Community: ASC หรือ ASEAN Political-Security Community: APSC) ประชาคมเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community) และต่อมาด้วยปฏิญญาเซบู (Cebu Declaration) ในปี ๒๕๕๐ (๒๐๐๗) ได้ร่นกำหนดเวลาของประชาคมอาเซียนให้เร็วขึ้น ๕ ปี กล่าวคือให้จัดตั้งประชาคมอาเซียนให้แล้วเสร็จภายในปี ๒๕๕๘ (๒๐๑๕) โดยมีคำขวัญว่า “One Vision, One Identity, One Caring and Sharing Community”^๕

ประชาคมอาเซียนประกอบด้วย ๓ เสาหลักซึ่งมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน โดยมีพิมพ์เขียว (blue print) ของแต่ละเสาหลักเป็นตัวกำหนดเส้นทาง (roadmap) และกรอบเวลาดำเนินการ (time frame) ของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรและอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารปลอดภัยจะอยู่ในประชาคมเศรษฐกิจ และประชาคมสังคมและวัฒนธรรม เป็นสำคัญ

* สมาชิกก่อตั้งปี ๒๕๑๐ ได้แก่ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ และราชอาณาจักรไทย สมาชิกถัดต่อมา คือ ประเทศบรูไน ดารุสซาลาม (ปี ๒๕๒๓) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (ปี ๒๕๔๐) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสหภาพพม่า (ปี ๒๕๔๐) และราชอาณาจักรกัมพูชา (ปี ๒๕๔๒) ตามลำดับ

๓. สถิติมูลค่าการค้าสินค้าเกษตรที่เป็นอาหารและอาหารระหว่างไทยและสมาชิกอาเซียน

ตารางที่ ๑ มูลค่าการนำเข้า-ส่งออกกลุ่มอาหารและกลุ่มสินค้าเกษตรที่เป็นอาหารใน ๒๐ อันดับแรกของการค้าระหว่างไทยและรายประเทศสมาชิก (ล้านบาท)

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	๒๕๕๒	๒๕๕๓	๒๕๕๔	๒๕๕๒	๒๕๕๓	๒๕๕๔
สิงคโปร์	๖,๖๒๒.๐	๖,๕๐๔.๑	๘,๒๖๒.๔	๗,๘๗๔.๘	๙,๒๙๓.๔	๑๑,๐๒๙.๔
กัมพูชา	๑๐,๕๔๖.๒	๑๑,๗๒๒.๖	๑๔,๗๓๙.๗	๑,๖๕๔.๘	๑,๔๙๘.๑	๑,๒๘๑.๔
บรูไน	๑,๔๑๓.๗	๑,๒๕๗.๘	๑,๓๖๕.๑	๑.๔	๑.๖	๕.๖
ลาว	๓,๒๐๖.๖	๒,๙๕๕.๘	๖,๑๘๘.๗	๑,๓๓๗.๑	๑,๒๘๘.๘	๑,๙๐๐.๒
อินโดนีเซีย	๑๕,๖๙๓.๐	๒๕,๕๓๖.๕	๓๘,๗๘๒.๔	๘,๘๗๑.๘	๑๐,๑๗๕.๖	๑๓,๒๕๒.๔
ฟิลิปปินส์	๓,๕๕๒.๘	๕,๑๖๙.๐	๕,๓๘๒.๕	๒,๐๐๔.๘	๑,๙๙๑.๗	๓,๐๘๖.๑
เวียดนาม	๓,๓๒๗.๑	๖,๗๔๖.๓	๙,๐๘๔.๕	๓,๑๖๘.๓	๔,๑๒๒.๑	๗,๑๓๔.๑
มาเลเซีย	๑,๘๗๘.๔	๔,๕๖๓.๘	๑๒,๑๖๐.๑	๓,๕๒๗.๐	๕,๖๐๖.๖	๙,๒๕๖.๕
พม่า	๗,๑๕๕.๔	๙,๓๓๓.๖	๑๒,๕๗๐.๖	๓,๘๑๕.๐	๓,๒๔๗.๕	๒,๕๗๕.๒
รวม	๕๓,๓๙๕.๑	๗๓,๗๘๙.๕	๑๐๘,๕๓๖.๐	๓๒,๒๕๕.๐	๓๗,๒๒๕.๕	๔๙,๕๒๑.๐

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

เอกสารอ้างอิง

- ^๑ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑
- ^๒ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒
- ^๓ พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑
- ^๔ ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ : หลักการทำงานในการวิเคราะห์ความเสี่ยง พ.ศ. ๒๕๔๘
- ^๕ ASEAN Secretariat. ASEAN Vision 2020. 1997 [cited 2012 29 January 2012].
- ^๖ ASEAN Secretariat. Declaration of ASEAN Concord II (Bali Concord II). 2003 [cited 2012 29 January 2012].
- ^๗ ASEAN Secretariat. Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015. 2007 [cited 2012 29 January 2012].